

життя іншим людям. Таким чином, співпраця школярів між собою та з педагогічними працівниками і батьками сприяє високій результативності здійсненої профілактичної діяльності.

1. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Безпалько – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Безпалько О. Тренінг як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи / О. Безпалько // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2004. – № 1. – С. 22–28.
3. Лук'янчук Н. Класифікація видів тренінгів / Н. Лук'янчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://Nivoo_2013_1_36.pdf
4. Никандров В. Антитренінга, или Контуры нравственных и теоретических основ психотренінга : учеб. пособие / В. Никандров. – СПб. : Речь, 2003. – 176 с.
5. Оперативна інформація про офіційно зареєстровані випадки ВІЛ-інфекції, СНІДу та кількість смертей, зумовлених СНІДом за грудень 2016 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ucdc.gov.ua>
6. Профілактика ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед вихованців притулків для неповнолітніх: збірка інформаційних, методичних, ілюстративних матеріалів для спеціалістів / За заг. ред. Т. Журавель, Т. Лях ; авт.-упор. : О. Безпалько, О. Виноградова, Т. Журавель та ін. – К., 2004. – 103 с.
7. Соціально-педагогічна та соціальна робота з різними категоріями клієнтів : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. Краснова, Л. Харченко, В. Пігіда, Я. Юрків ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 408 с.
8. Шайгородський Ю. Криза підліткового віку як процес переоцінки цінностей / Ю. Шайгородський // Соціальна психологія. – 2009. – № 6. – С. 148–153.

The article deals with the issue of HIV prevention among adolescents as social and educational issues, described the training as a form of prevention of this social scourge. Reveals the types of training that can be used in the implementation of social and educational activities. Determined that an effective method in training is a method of "peer" in which high school students can be in the leading group of teenagers and transmit information experience.

Keywords: *human immunodeficiency virus, teenagers, prevention, training, method of "peer to peer".*

doi:10.15330/esu.10.154-158

УДК 373.2 – 057.36

ББК 74.100.504

Вікторія Онищук

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

У статті розкрито сутність поняття “взаємодія з родинами учасників бойових дій” та характеризувано його як процес двосторонньої діяльності, взаємної (спільної) діяльності вихователів дітей дошкільного віку та членів їх родин, котрі є учасниками бойових дій з метою гармонійного розвитку особистості вихованця. Визначено основні проблеми, розкриття яких передбачає дослідження процесу взаємодії вихователя з родинами учасників бойових дій. Описано основні форми роботи вихователя дітей дошкільного віку з родинами учасників бойових дій.

Ключові слова: *взаємодія, взаємодія з родинами, взаємодія з родинами учасників бойових дій, форми взаємодії, методи взаємодії.*

Постановка проблеми. Найновітніші концепції освіти мають сенс лише в тому випадку, якщо допомагають увійти в сферу педагогічної практики підвищення виховної ролі родини як соціально-освітнього інституту. Освітні установи не в змозі успішно вирішити завдання сформуванню у дітей гуманну поведінку без взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання. Основною перевагою родини перед соціальним освітнім закладом є більш інтимний характер стосунків та емоційні почуття батьків. Маючи величезні виховні можливості, родина впливає на людину протягом усього життя. Універсальність такого педагогічного й психологічного впливу сім'ї зумовлена на, по-перше, особливим ставленням батьків до своєї дитини, абсолютність яких дає їй почуття захищеності, оскільки емоційне благополуччя дитини ґрунтується на впевненості у близьких, що її оточують; по-друге – багаторольовою структурою сімейної спільності, що забезпечує багатогранність і сталість виховного впливу; по-третє – наявністю природних умов для залучення дітей до найрізноманітніших внутрішньосімейних стосунків та діяльності [1; 5; 7]. Тому можна стверджувати, що взаємодія родини і вихователя дітей дошкільного віку є об'єктивною необхідністю. Це реальність, яка існує хоча б через те, що педагогів і батьків об'єднує одна мета – виховання духовно-моральної особистості дитини [10, с. 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні підходи до проблеми взаємодії з родиною висвітлено у низці досліджень вітчизняних науковців: А. Морушкевич, Т. Кравченко, А. Кузьмінського, К. Седих, С. Бабюка, Л. Врочинської (взаємодія соціальних інститутів з родиною); А. Беленької, О. Богініч, Н. Кот, Т. Пагути, Н. Семенової, Т. Фінчук (взаємодії педагогів дошкільних навчальних закладів з родиною); М. Машовець, Т. Жаровцевої, Г. Борин, А. Залізняк (підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з родиною).

Окремі аспекти загальної проблеми взаємозв'язку сім'ї та дошкільного закладу у формуванні особистості розглядалися у працях С. Бабюка, Л. Загик, В. Іванової, О. Кононко, О. Кочерги, Т. Кулікової, С. Ладивір, Н. Лисенко, Т. Маркової, В. Нечаєвої, Л. Островської, Л. Пелипенко, З. Плохій, Н. Химич та інших.

Мета статті полягає у аналізі та систематизації основних форм та методів взаємодії майбутнього вихователя з родинами учасників бойових дій.

Виклад основного матеріалу. У філософії, соціології, психології, педагогіці у різні історичні періоди поняття взаємодії трактувалося як багатоаспектний процес. Аналіз словникової літератури дав нам змогу з'ясувати, що «взаємо» – перша частина складних слів: взаємовигідний, взаємовиручка, взаємодія, взаємоперевірка, взаємоузгодження [12, с. 121]. «Взаємодія» – філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість і породження одним об'єктом іншого [3, с. 196]. Сутність цього поняття відображає процес взаємного впливу один на одного, будь-який зв'язок і відношення між матеріальними об'єктами і явищами. На думку Б. Ломова, взаємодію доцільно розглядати як взаємопартнерство, взаємоспівробітництво, оскільки дії її учасників мають розвиватися не просто паралельно (чи симетрично), а повинна бути «сама взаємна дія суб'єктів, котрі вступають у неї як партнери» [14, с. 107].

Отже, поняття “взаємодія” можна охарактеризувати і як рівноцінний вплив її учасників один на одного, і як процес двосторонньої діяльності, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Взаємодія є основою будь-якої педагогічної діяльності. Вона виступає і одним із напрямів роботи вихователя дітей дошкільного віку, у якій він співпрацює, тобто

взаємодіє з дітьми, колегами, медичними працівниками, органами управління в галузі дошкільної освіти та з родинами вихованців.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив розкрити сутність поняття «педагогічна взаємодія вихователів з родинами» як процес погоджених впливів, гармонійних стосунків, що підпорядковані спільній меті, яка реалізується в спілкуванні “на рівних” та в спільній педагогічній діяльності щодо виховання дітей дошкільного віку [4; 7; 10].

Однією з особливих категорій родин є родини учасників бойових дій, котрі потребують розробки механізмів такої взаємодії.

На основі опрацьованих матеріалів, нами розроблено таке визначення поняття “педагогічна взаємодія вихователів з родинами учасників бойових дій”: це процес двосторонньої діяльності, взаємна (спільна) діяльність вихователів дітей дошкільного віку та членів їх родин із метою гармонійного розвитку особистості вихованця.

На нашу думку, взаємодія, взаємний вплив, взаємне доповнення вихователя та родини учасника бойових дій – необхідна умова успішного розв’язання проблем, щодо виховання дітей дошкільного віку.

Складність роботи вихователя з такою категорією родин зумовлена необхідністю врахування складу сім’ї, психологічного клімату, типових особливостей сімейного виховання, індивідуальних особливостей батьків, рівня вихованості дітей, вивчення загальних педагогічних положень, котрі відрізняються від інших типів родин.

Наше дослідження процесу педагогічної взаємодії вихователя з родинами учасників бойових дій передбачає розкриття таких проблем:

- роль сім’ї у вихованні дошкільників;
- особливості виховання дітей в сім’ї;
- психологічні особливості дітей дошкільного віку і їх врахування в сімейному вихованні;
- форми і засоби виховання дітей в сім’ї;
- помилки і труднощі сімейного виховання та шляхи їх подолання;
- підвищення педагогічної культури батьків, розширення їхнього педагогічного кругозору, збільшення об’єму педагогічних знань [9].

Таким чином, зауважимо, що у процесі вирішення питання педагогічної взаємодії з батьками вихователь повинен враховувати загальну підготовку і життєвий досвід батьків, їхню освіту, громадську позицію, особливості сімей (родина учасника бойових дій: неповна, дистанційна та ін.), національні традиції, рівень виховного потенціалу конкретної родини та її мікроклімат. У процесі цієї роботи батьки будуть отримувати знання про завдання і методи всебічного виховання дітей – фізичного, розумового, морального, естетичного.

Сучасна дошкільна педагогіка володіє напрацьованим через практику інструментарієм взаємодії вихователів із родинами. Це форми і методи співпраці дошкільних навчальних закладів з батьками, де основним критерієм поділу на форми взаємодії є кількість учасників [16, с. 424–426].

На основі цих критеріїв, вихователь обирає доцільні форми взаємодії з родинами – такі способи організації їх спільної діяльності, які ефективно впливають на змістовне виховання особистості дітей дошкільного віку.

Форми взаємодії з батьками з таких родин розрізняються за:

- місцем проведення (у сім’ї, на нейтральній території, у закладі, на вулиці);

• характером спілкування (безпосереднім та опосередкованим, усним, письмовим, за допомогою технічних засобів зв'язку, із поєднанням видів спілкування);

• участю членів сімей (вся сім'я, обидва батьки, мати чи батько з дитиною, матері, батьки);

• кількістю сімей (індивідуальні, групові, масові або колективні);

• тривалістю (разові, короткочасні, постійнодіючі, пульсуючі);

• змістом (формування знань та умінь; батьківських якостей і рис; правильного ставлення до дитини);

• метою (обслуговуючі, реабілітаційні, профілактичні, супроводжуючі);

• впливом на сім'ю (ознайомлюючі, спонукальні, перетворювальні).

За критерієм кількості учасників у своєму дослідженні Н. Семенова розрізняє індивідуальні та групові форми і методи роботи. До індивідуальних науковцем віднесено: індивідуальні бесіди (у т. ч. телефоном), консультації, відвідування сімей за місцем проживання, листування, прийом та забирання дітей з садка, доручення батькам тощо. Серед групових (колективних) автор виділяє: батьківські збори, лекції, «дні відкритих дверей», групові консультації, тренінгові заняття, круглі столи, виставки результатів творчості дітей, свята та інші масові заходи для батьків, клубна робота тощо [17, с. 106–108]. Окремою групою Т. Поніманська виділяє ще наочно-інформаційні форми роботи – «виставки дитячих робіт; реклама книг, публікації у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання» [16, с. 425].

Акцентуємо увагу на тому, що А. Залізник у своїх дослідженнях розмежовує колективні та групові форми співробітництва педагогів з батьками. До колективних дослідниць відносить університет педагогічних знань, батьківські збори, конференції, зустрічі з батьками, засідання «круглого столу», вечори запитань і відповідей, засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, семінари-практикуми, створення групи батьків-порадників, спільні свята, спортивні змагання, відпочинок у вихідні дні тощо); до групових – консультації, клуби взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми. Окрім, вищезгаданих наочно-інформаційних форм, автор виділяє наочно-письмові. До них належать: батьківські куточки, тематичні стенди, ширмочки, планшети, папки-пересувки, дошка оголошень, інформаційні листки, анкетування, скринька пропозицій, неформальні листи, родинні газети, педагогічна бібліотека [9, с. 73–77].

Такий поділ умовний, але досить усталений у широкій практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Тобто, взаємодіючи з батьками, вихователь отримує змогу встановити з ними довірливі стосунки, засновані на взаємній повазі, накреслити шляхи дієвої допомоги сім'ї, яка зазнала певних деструктивних змін, дати батькам конкретні поради. Тому взаємодію з родинами педагогічні працівники повинні починати з діагностики сім'ї, визначення домашніх умов і проблем у вихованні дитини, зумовлених відсутністю одного з батьків.

Аналіз вищеперелічених форм взаємодії з батьками дозволяє виокремити найвагоміші для нашого дослідження форми, враховуючи специфіку родини учасника бойових дій: бесіда, тренінг, рольові ігри, відвідування сімей, консультації, практикум, демонстрація фільмів.

Бесіда – це найбільш поширена і доступна форма індивідуальної роботи з батьками, яка передбачає цілеспрямовану організацію обміну думками. Зміст бесід визначається виховними завданнями, які стосуються окремого індивіда чи групи

дітей. За формою проведення визначають бесіди фронтальні, індивідуальні, групові, а також розрізняють заплановані та епізодичні бесіди, прогноуючі і не передбачувані. Ми вважаємо, що у процесі індивідуальних бесід із батьками слід підкреслювати, яке важливе значення має приклад близьких людей для виховання дітей дошкільного віку. Це зацентує увагу батьків на власній поведінці.

Тренінг – інтерактивна форма навчання батьків, яка передбачає набуття батьками певних знань та вмінь. У тренінгу використовуються ігри, дискусії, аналіз ситуації, вправи, лекції, семінари, консультації. Під час проведення тренінгу слід дотримуватись таких правил: учасники потребують допомоги; необхідно всіляко заохочувати батьків до пошуку адекватних, морально зумовлених рішень, а не нав'язувати їм готові моделі поведінки; ставлення до учасників повинно мати характер співробітництва, коли кожний з них відчуває, що його поважають і цінують, а не маніпулюють ним, примушуючи обирати певний вид дій; забезпечення атмосфери комфорту (вільне висловлювання думок, ідей, здійснення дій і вчинків); кожна вправа тренінгу є не алгоритмом, а моментом “переживання” досвіду певної поведінки [18].

Рольові ігри – форма колективної творчої діяльності з вивчення рівня сформованості педагогічних умінь учасників. Методика рольової гри передбачає визначення теми, розподіл ролей між учасниками гри, попереднє обговорення можливих позицій і варіантів поведінки учасників гри [6; 9]. Ми вважаємо, що саме завдяки можливості програти декілька варіантів поведінки учасників гри (позитивних і негативних) та шляхом спільного обговорення можна вибрати оптимальний для даної ситуації спосіб дій.

Відвідування сімей – ефективна форма індивідуальної роботи педагога з батьками, встановлення контакту з сім'єю. Під час відвідування сім'ї вихователь знайомиться з умовами життя дитини, розмовляє з батьками про характер дитини, її інтереси і нахили, про ставлення до батьків, дає поради щодо виховання дитини, інформує батьків про успіхи їхньої дитини. Вихователь, аналізуючи поведінку старшого дошкільника в дитячому садку та порівнюючи її з поведінкою вдома, разом з батьками шукає правильні прийоми педагогічного впливу. У результаті відвідування дітей вдома, індивідуальних бесід з батьками, проведення опитувань складається уявлення про реальні виховні можливості кожної сім'ї (взаємини між батьками і дітьми, між дорослими членами родини, ступінь батьківського авторитету, увага батьків до дітей, методи виховання, засоби заохочення і покарання) [18]. Ми вважаємо, що саме відвідування підказують теми бесід із батьками, консультацій, тематику матеріалів для “батьківських куточків”. Важливо відразу після відвідування продумати, якщо в цьому є потреба, характер роботи як з дитиною, так і з батьками.

Консультації – це форма роботи з батьками, яка передбачає надання батькам педагогами необхідної допомоги з різних проблем сімейного виховання. Консультації можуть бути: за кількістю сімей (індивідуальні, групові, масові); за участю членів сім'ї (з усією сім'єю, з батьком, матір'ю і дитиною); за місцем проведення [9; 18]. У спілкуванні з батьками педагог повинен проявляти максимум тактовності.

Практикум – це форма вироблення у батьків педагогічних умінь у вихованні дітей, ефективного вирішення педагогічних ситуацій, це своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів. Мета педагогічного практикуму – це закріпити інформацію та свідомо використовувати отримані знання у вирішенні конкретних завдань, що передбачає самостійне читання педагогічної літератури та виконання певних завдань-рекомендацій [18].

Демонстрація фільмів на педагогічні теми – це така форма роботи з батьками, яка заслуговує на визнання глядачів, тому що в ній доступно розкривається суть тієї чи іншої педагогічної проблеми. Під час перегляду таких фільмів батьки починають активно мислити, вирішуючи педагогічні завдання [6; 18].

Необхідно також зазначити, що безпосереднє здійснення взаємодії вихователів і батьків ґрунтується на вивченні сім'ї педагогами і використанні методів впливу учасників педагогічного процесу один на одного.

- метод переконання: обмін думками, порада, пояснення, висловлювання своїх думок, суджень, аргументів, навіювання;

- метод вправлення: особистий приклад педагога, батьків, прохання, доручення, показ-інструкція, практичні заняття з елементами тренінгу, моделювання та програвання педагогічних ситуацій;

- метод педагогічної оцінки: похвала, подяка, зауваження, заохочення [2; 13].

Вивченню виховання дитини в сім'ї сприяють такі методи поглибленого дослідження: метод документалістики, методи опосередкованого вивчення сім'ї (анкетування, тестування, опитування батьків); методи прямого вивчення сім'ї (систематичне спостереження, інтерв'ю, запитання), метод узагальнення незалежних характеристик [6; 15; 18].

Метод вивчення документалістики застосовується переважно на ранніх етапах дослідження, коли необхідне попереднє ознайомлення з об'єктом дослідження для повнішої та об'єктивнішої інтерпретації результатів (медична картка дитини, відомості про перебування в дошкільному закладі, характеристики).

Анкетування дає змогу педагогу зібрати конкретні дані про сім'ю, порівняти їх із попередніми даними і на основі цього скоригувати свою роботу (форма письмового опитування). Анкети можуть бути різних типів: закриті, відкриті, змішані.

Тестування сприяє відстежуванню процесу передачі знань, динаміці засвоєння і розвитку здатності вільного володіння та оперування теоретичною й методичною інформацією.

Опитування ґрунтується на взаємодії дослідника та респондента. Опитування буває таким: індивідуальним, груповим, очним, заочним, усним, письмовим.

Метод узагальнення незалежних характеристик полягає в отриманні інформації про дитину з різних джерел: матері, батька, бабусі та інших. При цьому слід зважати на об'єктивність джерел, з яких отримано інформацію.

Інтерв'ювання включає систему заздалегідь підготовлених запитань (форма усного опитування). Для реєстрації даних інтерв'ю використовують дослівний запис, запис по пам'яті, механічний звукозапис. Наслідки інтерв'ю залежать від продуманості питальника для інтерв'ю.

Метод систематичного спостереження спрямований на конкретне вивчення сімейного оточення дитини, наявної атмосфери в сім'ї взаємин між батьками і дітьми, виявлення не лише вразливих місць, а й можливостей для усунення недоліків.

Варто зауважити, що позитивних результатів у вихованні дітей можна досягти при вмілому поєднанні усіх методів роботи вихователів з родинами учасників бойових дій. Педагогічна взаємодія вихователя з родинами учасників бойових дій повинна мати цільове спрямування. У сучасній освітянській практиці пріоритетними стають диференціація, особистісно-орієнтований підхід до батьків та дошкільників.

На основі аналізу означених досліджень вважаємо, що взаємодія вихователя з родинними учасниками бойових дій – це процес двосторонньої діяльності, взаємна (спільна) діяльність вихователів дітей дошкільного віку та членів їх родин із метою гармонійного розвитку особистості вихованця.

Отже, головним об'єктом двох взаємодіючих систем є особистість дошкільника. Це така організація виховання, за якої педагоги і родини постійно обмінюються досвідом виховання дітей на основі розуміння індивідуальних можливостей та інтересів дитини.

На нашу думку, взаємодія, взаємний вплив, взаємне доповнення вихователя та родини учасника бойових дій – необхідна умова успішного розв'язання проблем щодо виховання дітей дошкільного віку. Складність роботи вихователя з такою категорією родин зумовлена необхідністю врахування специфічних особливостей сімейних стосунків у них. Тому, розв'язання проблеми взаємодії вихователя з родинними учасниками бойових дій потребує розробки нових форм, методів і технологій та підготовки майбутніх вихователів до їх реалізації. У цьому полягатиме мета наших подальших досліджень.

1. Алексєєнко Т. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? / Т. Алексєєнко // Рідна шк. – 2001. – № 3. – С. 33–36.
2. Белухин Д. Личностно ориентированная педагогика в вопросах и ответах : [учеб. пособ.] / Д. Белухин. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2006. – 312 с.
3. Большой энциклопедический словарь. – М. : АСТ; Астрель, 2003. – 1247 с.
4. Бугаєць Н. Теорія та практика взаємодії сім'ї та школи : навч. посіб. / Н. Бугаєць, І. Трубавіна. – Харків : ХДПУ, 2002. – 106 с.
5. Бутенко Л. Роль гуманістичних цінностей у сучасній практиці сімейного виховання / Л. Бутенко // Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон, 2002. – Вип. 32, ч. I. – С. 215–218.
6. Веденеєва Г. Диагностические методы изучения семьи / Г. Веденеєва, В. Васильєва // Сельская школа. – 2005. – № 3. – С. 106–112.
7. Горбач І. Методика роботи з батьками: навч. посіб. / І. Горбач, В. Давискиба, М. Пашенко. – К. : Наук. світ, 2003. – 55 с.
8. Гребенюк Л. Живемо дружною сім'єю: психолого-педагогічна служба у роботі з батьками / Л. Гребенюк // Дошкільне виховання. – 1994. – № 9. – С. 11.
9. Залізняк А. Підготовка майбутніх вихователів до здійснення просвітницької роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку з морального виховання / А. Залізняк // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Ч. 1. / Гол. ред.: В. Кузь. – К. : Міленіум, 2005. – С. 70–78.
10. Кірієнко Т. Співпраця з родиною / Т. Кірієнко // Дошкіль. виховання: наук.-метод. журн. МОН Укр. для пед. і батьків. – 2006. – № 10. – С. 7–9.
11. Косарева О. Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 “Дошкільна педагогіка” / О. Косарева. – К., 2006. – 20 с.
12. Куньч З. Універсальний словник української мови / З. Куньч. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2005. – 848 с.
13. Лозова В. Теоретичні основи виховання і навчання / В. Лозова, Г. Троцько – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
14. Ломов Б. Психические процессы и общение / Б. Ломов // Методологические проблемы социальной психологии. – М. : Наука, 1975. – С. 106–123.
15. Машовець М. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку : [навч.-метод. посіб.] / М. Машовець. – К. : Національний педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова, 2000. – 128 с.
16. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Т. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.

17. Семенова Н. Взаємодія сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей дошкільного віку / Н. Семенова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасне дошкілля: реалії та перспективи»], (Київ, 16 жовт. 2008 р.). – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – С. 106–108.

18. Трубавіна І. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками : науково-метод. матеріали для працівників соціальних служб, учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів / І. Трубавіна. – К. : УЦДССМ, 2000. – 88 с.

In the article the essence of the concept «interaction with combatants' families» is exposed and characterized it as the process of bilateral activity, mutual (joint) activities of preschool teachers and members of their families, who are the participants of military operations for the purpose of harmonious development of personality of child. The main problems, the disclosure of which the research of process interaction of preschool teacher with combatants' families provides, are determined. The main forms of work of preschool teacher of children of preschool age with combatants' families are described.

Key words: *interaction, interaction with families, interaction with combatants' families, interaction forms, interaction methods.*

doi:10.15330/esu.10.158-165

УДК 37.013.42 : 376.6

ББК 74.66

Оксана Протас

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ СІМЕЙ, ПОСТРАЖДАЛИХ У ХОДІ АТО

У статті розглянуто особливості сімей, постраждалих у ході АТО, основні проблеми, які можуть спостерігатися у дітей із таких сімей. Обґрунтовано необхідність допомоги таким дітям. Виявлено, що домінуючим видом / технологією роботи з дітьми із сімей, постраждалих у ході АТО є супровід. Представлено аналіз супроводу у соціальному, педагогічному, соціально-педагогічному аспектах. Виокремлено умови ефективного соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей, постраждалих у ході АТО.

Ключові слова: *складні життєві обставини, сім'я, яка опинилася в складних життєвих обставинах, внутрішньо переміщені особи, діти із сімей, постраждалих у ході АТО, травматичний стрес, посттравматичні стресові розлади, супровід, соціальний супровід, педагогічний супровід, соціально-педагогічний супровід.*

Постановка проблеми. Соціально-політична ситуація на Сході України, що за своїми впливами відповідає складним життєвим обставинам, спричинила зростання кількості сімей, постраждалих у ході АТО.

Важливим у таких випадках є соціально-правовий захист і соціальна, психологічна допомога особам, які зазнали впливу трагічних подій у державі, втратили близьких людей, житло, були змушені покинути свої домівки і стали вимушеними переселенцями.

Події на сході країни торкнулися й дітей, які визнані надзвичайно вразливою категорією населення і в умовах збройних конфліктів потребують належного захисту. Особливо вразливими вважаються діти із сімей вимушених внутрішніх мігрантів, учасників АТО, а також сімей, члени яких загинули, або були поранені в ході трагічних подій.